

درک موقعیت دانش آموز

با طراحی آموزشی برای درک موقعیت

دکتر میترا دانشور

در شماره‌های گذشته به تعریف تربیت، حیات طیبه و برنامه‌ریزی سه‌وجهی، از سند تحول، رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی، از برنامه درسی ملی، و تأثیر آن‌ها بر کار خود پرداختیم، پرسیدیم که شما تاکنون کتاب‌های درسی را با چه رویکردی تدریس کرده‌اید؟ سپس کارکرد فطرت‌گرایی توحیدی را از برنامه درسی ملی به شرح زیر نقل کردیم.

«انخاد این رویکرد به معنای زمینه‌سازی لازم جهت شکوفایی فطرت الهی دانش آموزان از طریق درک و اصلاح مدام موقعیت آنان به منظور دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است.» (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۱۲)

چون تأکید این تعریف بر درک موقعیت و اصلاح آن است، تعریف موقعیت و نکات کلیدی موجود در آن را از مبانی نظری سند تحول استخراج و رائه کردیم. آخرین سوالی که از شما پرسیدیم این بود که چنین رویکردی چه نگاهی به یادگیری، یادگیرنده، یادگهنده و محیط یادگیری دارد؟ در این مقاله به این سوال پاسخ خواهیم داد.

ابتدا طرح آموزشی زیر را ملاحظه کنید.

آن‌ها مطرح نمی‌شود. سپس از آن‌ها می‌خواهیم:

نتیجه کار خود را با هم‌گروهی‌ها به اشتراک بگذارند. آیا نحوه چینش و پرداختن اخبار توسط همه اعضای گروه یکسان است؟ دلایل خود را برای گزینش، نحوه چینش و پرداختن اخبار برای هم‌گروهی‌ها شرح دهند.

یک بار دیگر با توافق اعضای گروه، گزینش، چینش و میزان پرداختن به خبرها را انجام دهند و نتیجه را به کلاس ارائه کنند.

خود را مشخص کنید.

با توجه به محدودیت زمانی (۵ دقیقه) کدام تیترهای خبری را نادیده می‌گیرید، کدامیک را کوتاه و کدامیک را مشروح پوشش می‌دهید؟ در مرحله اول، یکایک اعضای هر گروه، براساس علاوه‌ها و سلیقه خود (ارزش‌ها و دیدگاه‌هایشان)، چند خبر را گزینش و آن‌ها را براساس اولویت‌های خود چینش می‌کنند و حتی به آن‌ها زمان اختصاص می‌دهند. در این مرحله عموماً هیچ مشکل یا سوالی از طرف

نمونه طرح آموزشی

از دانش آموزان بخواهید گروه‌های خود را تشکیل دهند، سپس موقعیت فرضی زیر را طرح کنید.

فعالیت گروهی

فرض کنید شما عضو شورای سردبیری یک بخش خبری پنج دقیقه‌ای در تلویزیون هستید و قرار است از میان رویدادها و اخباری که به دستان رسانیده خبر تهیه کنید. ابتدا به صورت انفرادی خبرهای مورد نظر

است؟ حذف صفت‌ها چه تأثیری روی آن‌ها می‌گذارد؟ فکر می‌کنید چرا در برخی خبرها از صفت استفاده می‌شود؟ کدام‌یک از رویدادها بر تعداد زیادی از افراد جامعه در زمان حال یا آینده اثر دارد؟

کدام خبرها با آمار و ارقام بیان شده است؟ در صورت وجود چنین خبرهایی، کدام رویداد با آمار و ارقام بیشتری بیان شده است؟ آیا این اعداد داده‌های خام است یا تبدیل به اطلاعات شده است؟

کدام خبرها به اختلاف، کشمکش یا درگیری میان افراد، گروه‌ها، کشورها یا یکدیگر پرداخته است؟

کدام خبرها به رویدادهای غیرعادی، استثنایی، عجیب یا نادر پرداخته است؟

گفت‌و‌گویی کلاسی

اکنون در سومین مرحله، سه روزنامه انتخاب شود و هر گروه با مقایسه نتایج کار خود به پرسش‌های زیر پاسخ دهد.

◆ چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین تیتر اصلی سه روزنامه وجود دارد؟

◆ چه شباهت و تفاوتی بین تصویر اصلی سه روزنامه وجود دارد؟

◆ چه شباهت و تفاوتی بین خبرهای نیم‌تای بالای صفحه سه روزنامه وجود دارد؟

◆ به‌نظر شما چه چیزی باعث تفاوت‌های آن‌ها شده است؟

◆ روزنامه‌ها و نشریات خارجی نیز از همین شیوه‌ها استفاده می‌کنند؛ مثلاً عکس مقابل بیانگر چه چیزی است؟ در پایان، دانش‌آموzan فیلم «سوانح بصری رسانه‌ای در مطبوعات» را بینند، و بگویند در بررسی روزنامه‌ها تا چه اندازه به نکات مطرح شده در فیلم توجه داشته‌اند؟

«اگر شما دبیر این درس باشید البته می‌دانید که این سؤال‌ها با چه هدفی طرح شده‌اند. آن وقت به دانش‌آموzan می‌گویید:

هر گروه صفحه‌اول یکی از روزنامه‌های یک روز (مانند کیهان، ایران، اعتماد، رسالت، اطلاعات، شرق...) را براساس پرسش‌های زیر با دقت بررسی کنند. سپس نمایندگان هر سه گروه یافته‌های خود را برای هر پرسش به کلاس ارائه کنند.

◆ تیتر اصلی هر روزنامه چیست؟

◆ تصویر اصلی هر کدام چیست؟

◆ تیتر خبرهای نیم‌تای بالای صفحه و تیتر خبرهای نیم‌تای پایین صفحه چیست؟

◆ در کدام خبرها از صفت استفاده شده بخواهید به سه گروه تقسیم شوند و

در اینجا سؤالات آن‌ها آغاز می‌شود و مشاهده می‌کنند که هر کس برای نحوه انتخاب و چینش خبرها براساس دیدگاه‌ها و ارزش‌های خود، عمل کرده است. مثلاً کسی که اخبار سیاسی داخلی را مهم‌تر می‌داند نسبت به کسی که ورزش برایش ارزشمندتر است، از ترتیب متفاوتی برای چینش اخبار و اختصاص زمان به آن استفاده کرده است.

فعالیت گروهی

در مرحله دوم از دانش‌آموzan

خبر

• قهرمانی تیم ملی کشتی ایران در بازی‌های آسیایی

• همزیستی مسالمت‌آمیز یک سگ و گربه

• ثبت میدان امیر‌چخماق یزد به عنوان میراث فرهنگی جهانی

• خشک شدن دوسوم از دریاچه ارومیه

• قهرمانی تیم آلمان در جام ملت‌های اروپا

• سخنرانی رئیس جمهور در جمع کارگران

• افتتاح فاز سوم میدان نقی کار

• افتتاح نمایشگاه صنایع دستی با حضور وزیر ارشاد

• بر جام به فرجام رسید

• افزایش دید در مه با کلاه اشعه ایکس

• حمله ۱۱۵ دزد دریایی به یک نفتکش ایرانی

• آمادگی داعش برای حمله شیمیایی به اروپا

• کشته شدن ۲۰ نفر (شامل ۸ زن و کودک) در حمله هوایی‌ها بدون سرنوشنی آمریکایی به یک مراسم عروسی در پاکستان

• معرفی کامل حریفان ایران در لیگ جهانی والیبال ۲۰۱۶

• دستگیری سارقان نقدادار در شهر کرد

• دو انفجار در فرودگاه آتاورک استانبول

• افزایش نرخ تاکسی و اتوبوس در پایتخت

• اصابت یک موشک جنبش حماس به شهر حیفا و کشته و زخمی شدن چند صهیونیست

• اعلام جدول زمان‌بندی بازبینی نمایش‌های جشنواره تئاتر شهر

* منابع

۱. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۹۱.
 ۲. دانشجو، میترا و دیگران. تفکر و سواد رسانه‌ای، کد ۱۰۲۲۵، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۹۵.
 ۳. مبانی نظری تحصیل بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران، استنباط و پردازش مفاهیم کلیدی، شورای عالی آموزش و پژوهش، آذرماه ۱۳۹۰.

و اصلاح موقعیت. برای پرورش «توانایی درک و اصلاح موقعیت»، در صفحات ۱۱ الی ۱۴ برنامه درسی ملی ویژگی هایی برای دانش آموز، معلم، محتوا، فرایند یاددهی یادگیری، ارزشیابی، و محیط یادگیری ذکر شده است که خواندن دقیق آن را بنگاه تأثیر در طراحی آموزشی دروس، بهخصوص طراحی موقعیت های مؤثر یادگیری به شما توصیه می کنیم. به نظر می رسد تلفیقی از آن ویژگی ها و آموخته های ما درباره روش های فعل، طراحی آموزشی و فناوری آموزشی لازم است تا منجر به موقعیت های مؤثر یادگیری برای دانش آموزان شود.

همان طور که در صفحه قبل، که از یکی از دروس کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای پایه دهم متوسطه دوم است، می‌بینید، برای درک موقعیت، فرایندی مسئله محور طراحی شده است تا دانش‌آموزان به مفهومی که در بند آخر ذکر شده دست یابند. بدیهی است ساده‌ترین راه این بود که برویم پای تابلوی کلاس باستیم و در چند دقیقه همان بند را توضیح دهیم. اگر هم می‌خواستیم خیلی شیک عمل کنیم آن را در اسلام‌آدیهای پاپارپوینت ارائه می‌کردیم. مطمئناً با روش دوم زمان کمتری صرف می‌شد، اما نه یادگیری موثری اتفاق می‌افتد و نه درک